

4. Dávky pomoci v hmotné nouzi, dávky pro osoby se zdravotním postižením a příspěvek na péči

Systém pomoci v hmotné nouzi zavedený v roce 2007 zákonem č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi zcela nově upravil podmínky poskytování pomoci fyzickým osobám při zajištění základních životních potřeb (situace spojené s nedostatečným zabezpečením základní výživy, bydlením a mimořádnými událostmi). Hlavním smyslem systému pomoci v hmotné nouzi je motivace k aktivní snaze zajistit si prostředky k uspokojování základních životních potřeb a zabránění sociálnímu vyloučení.

Hmotná nouze představuje stav, kdy osoba či rodina nemá dostatečné příjmy a její celkové sociální a majetkové poměry neumožňují uspokojení základních životních potřeb na úrovni ještě přijatelné pro společnost. Současně si tyto příjmy nemůže z objektivních důvodů zvýšit (vlastní prací, uplatněním nároků a pohledávek, prodejem nebo využitím majetku) a vyřešit tak svoji nelehkou situaci vlastním přičiněním.

V rámci systému **pomoci v hmotné nouzi** rozlišujeme tyto dávky:

- **Příspěvek na živobytí** – pomáhá osobě či rodině při nedostatečném příjmu. Nárok na příspěvek vzniká, pokud po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nedosahuje příjem této osoby či rodiny částky živobytí. Ta je stanovena pro každou osobu individuálně, a to na základě hodnocení její snahy a možností, zejména možnosti zvýšení příjmu vlastní prací, řádným uplatněním nároků a pohledávek, prodejem nebo jiným využitím majetku. Částka živobytí se odvíjí od částek existenčního a životního minima¹ (zákon č. 110/2006 Sb. o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů). Výše příspěvku na živobytí se stanovuje jako rozdíl mezi částkou živobytí osoby či rodiny a jejich příjmem, od kterého se odečtou přiměřené náklady na bydlení.
- **Doplatek na bydlení** – řeší nedostatek příjmů k uhrazení nákladů na bydlení tam, kde nestačí vlastní příjmy osoby či rodiny včetně příspěvku na bydlení ze systému státní sociální podpory. Výše doplatku na bydlení je stanovena tak, aby po zaplacení odůvodněných nákladů na bydlení (tj. nájmu, služeb s bydlením spojených a nákladů za dodávky energií) zůstala osobě či rodině částka živobytí.
- **Mimořádná okamžitá pomoc** – je poskytována osobám s nízkými příjmy, které se ocitnou v situacích, které je nutné bezodkladně řešit: hrozba vážné újmy na zdraví, postižení vážnou mimořádnou událostí (živelná pohroma, ekologická havárie apod.), hrozba sociálního vyloučení (např. při návratu z vězeňského nebo ústavního zařízení), nedostatek prostředků k úhradě jednorázového výdaje nebo k nákupu či opravě předmětů dlouhodobé potřeby, popřípadě k uhrazení odůvodněných nákladů vznikajících v souvislosti se vzděláním nebo se zájmovou činností nezaopatřených dětí. Mimořádná okamžitá pomoc je dávkou jednorázovou, v odůvodněných případech lze dávku poskytnout opakovaně. Výše dávky se odvíjí podle typu sociální situace, které jsou uvedeny v zákoně (č. 111/2006 Sb.).
- **Humanitární dávka** – dávka je poskytována od března 2022 a je určená občanům Ukrajiny, kterým byla udělena dočasná ochrana² z důvodu válečného konfliktu na Ukrajině, a zároveň nemají dostatečné prostředky na úhradu základních životních potřeb.

¹ Od 1. 4. 2020 a dále od 1. 4. 2022, od 1. 7. 2022 a 1. 1. 2023 došlo ke zvýšení částky životního minima. V roce 2024 bylo životní minimum jednotlivce 4 860 Kč. <https://www.uradprace.cz/zivotni-a-existencni-minimum>

² <https://frs.gov.cz/docasna-ochrana/>

Dávky pro osoby se zdravotním postižením napomáhají řešit nepříznivou životní situaci těchto osob poskytnutím prostředků na jejich potřeby související s dopravou a zajištěním rehabilitačních a kompenzačních pomůcek. Do konce roku 2011 byly podmínky, za kterých se tyto dávky poskytují, upraveny vyhláškou MPSV č. 182/1991 Sb., kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení a zákon o působnosti orgánů ČR v sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů. Od roku 2012 se jedná o zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, který dosavadní typově široké spektrum dávek nahradil dvěma novými dávkami:

- **Příspěvek na mobilitu** – opakující se dávka určená osobám, které nejsou schopny zvládat základní životní potřeby v oblasti mobility nebo orientace a opakovaně se v kalendářním měsíci dopravují nebo jsou dopravovány, od 1. 12. 2022 činí 900 Kč měsíčně³. Dále pod tento příspěvek spadá příspěvek na dýchací přístroj v domácím použití, který činí 2 900 Kč měsíčně⁴.
- **Příspěvek na zvláštní pomůcku** – jednorázová dávka určená na pořízení zvláštní pomůcky umožňující osobě s těžkým zdravotním postižením sebeobsluhu nebo realizaci pracovního uplatnění, přípravu na budoucí povolání, získávání informací, vzdělávání anebo styk s okolím. Např. schodolez, motorové vozidlo, úprava bytu, vodící pes, signalizační systém. Seznam druhů a typů zvláštních pomůcek, na které je dávka určena, je obsažen ve vyhlášce č. 388/2011 Sb.

Příspěvek na péči – zaveden zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách (účinný od ledna 2007). Nárok na příspěvek má osoba starší 1 roku, která je z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu závislá na pomoci jiné fyzické osoby při zvládání základních životních potřeb v rozsahu stanoveném stupněm závislosti. Stupeň závislosti se hodnotí podle počtu základních životních potřeb (mobilita, orientace, komunikace, stravování, oblékání a obouvání, tělesná hygiena, výkon fyziologické potřeby, péče o zdraví, osobní aktivity a péče o domácnost), které osoba není schopna z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu zvládat, a zároveň potřebuje pomoc jiné fyzické osoby.

Osoba může z příspěvku na péči na základě vlastní volby hradit profesionální sociální službu nebo jej použít k pokrytí nezbytných nákladů při zajištění péče v rodině. Výše⁵ příspěvku se liší s ohledem na věk a přiznaný stupeň závislosti (aktuální výše viz tabulka 4.1).

Tab. 4.1 Měsíční výše příspěvku na péči v roce 2024

stupeň závislosti	platné do 30.6. 2024		platné od 1.7. 2024	
	osoby do 18 let	osoby starší 18 let	osoby do 18 let	osoby starší 18 let
I.	3 300 Kč	880 Kč	3 300 Kč	880 Kč
II.	6 600 Kč	4 400 Kč	7 400 Kč	4 900 Kč
III.	13 900 Kč	12 800 Kč	16 100 Kč	14 800 Kč
IV. ¹⁾	19 200 Kč	19 200 Kč	23 000 Kč	23 000 Kč
	-	-	27 000 Kč	27 000 Kč

¹⁾ Od 1.7. 2024 platí dvojitá výše pro IV. stupeň závislosti: pokud osobě poskytuje pomoc poskytovatel pobytových sociálních služeb, je výše příspěvku 23 000 Kč, v ostatních případech 27 000 Kč.

Zdroj: <https://www.mpsv.cz/prispevek-na-peci>

³ Do konce roku 2017 činila výše příspěvku 400 Kč měsíčně. Od 1.1. 2018 do 30. 11. 2022 to bylo 550 Kč měsíčně.

⁴ Tato částka byla vyplácena poprvé za prosinec 2022, tedy v lednu 2023.

⁵ Od 1. 4. 2019 (pro osoby ve IV. stupni závislosti) a od 1. 7. 2019 (pro osoby ve III. stupni závislosti) došlo ke zvýšení výše příspěvku na péči pro osoby, které nevyužívaly pobytové sociální služby. Od 1. 1. 2022 do 30.6. 2024 byla výše příspěvku sjednocena na vyšší úroveň bez ohledu na to, zda příjemce využíval pobytové zařízení či nikoliv.

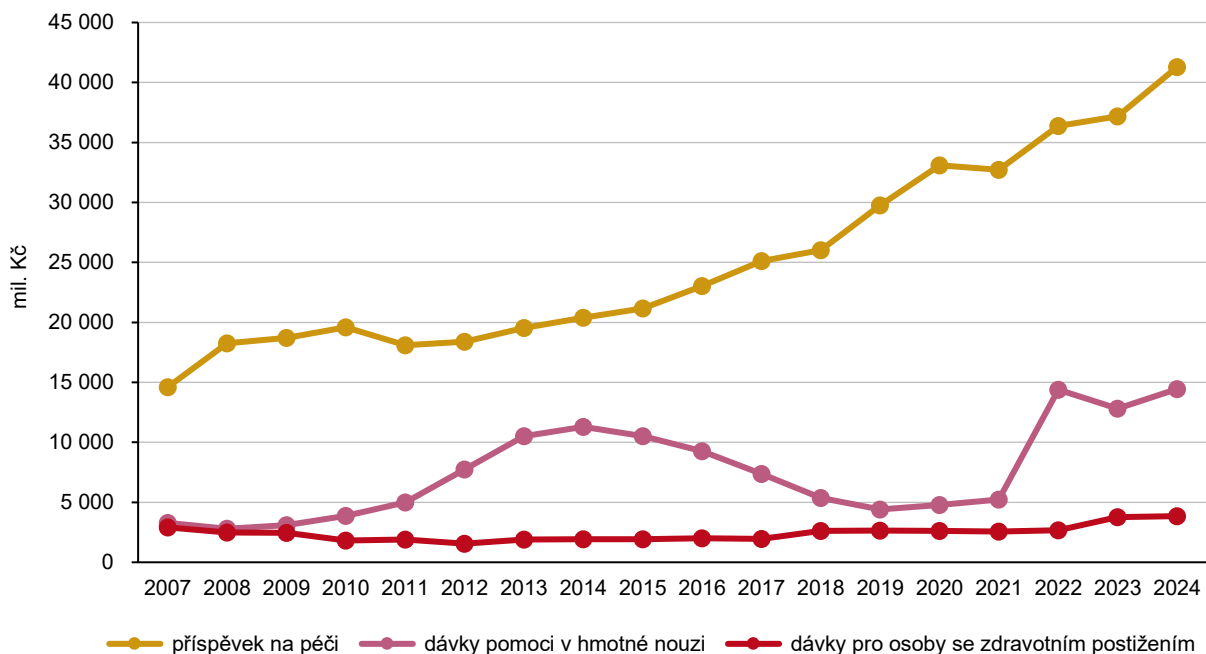
Dávky pomoci v hmotné nouzi, dávky pro osoby se zdravotním postižením a příspěvek na péči v roce 2024

Z výše uváděných systémů sociálního zabezpečení osob nacházejících se v obtížné situaci je nejnákladnější příspěvek na péči, který zároveň pobírá největší počet osob. Rostoucí úroveň výdajů na příspěvek na péči je dána zejména stoupajícími počty osob ve starších věkových skupinách, kde pravděpodobnost zhoršeného zdravotního stavu a potřeby pomoci jiné fyzické osoby strmě narůstá. Na příspěvek na péči bylo v roce 2024 vydáno 41,3 mld. Kč, meziročně výdaje vzrostly o 4,1 mld. Kč. Výdaje na dávky pomoci v hmotné nouzi vzrostly o 1,6 mld. Kč na 14,4 mld. Kč. Tento nárůst je dán zejména zvýšením výdajů na humanitární dávku, na kterou bylo v roce 2024 vydáno téměř 8 mld. Kč⁶, což bylo o 1 mld. více než v roce předchozím. Výrazný nárůst byl zaznamenán také u výdajů na mimořádnou okamžitou pomoc, o 550 mil. Kč. K nárůstu došlo zejména v souvislosti s povodněmi na podzim roku 2024. Výdaje na humanitární dávku tvořily 55 % z celkových výdajů na dávky pomoci v hmotné nouzi, příspěvek na živobytí 29 % (4,2 mld. Kč) doplatek na bydlení necelých 12 % (1,7 mld. Kč) a zbylých 5 % (671 mil. Kč) bylo vydáno na mimořádnou okamžitou pomoc.

Na dávky pro osoby se zdravotním postižením bylo v roce 2024 vynaloženo 3,8 mld. Kč, z čehož 2,9 mld. Kč připadlo na příspěvek na mobilitu a 900 mil. Kč na příspěvek na zvláštní pomůcku.

V roce 2024 bylo v průměru vyplaceno 92 tisíc dávek hmotné nouze měsíčně (bez humanitární dávky), meziročně nedošlo k výrazné změně. Nejvíce bylo příspěvků na živobytí (měsíčně v průměru 64 tisíc), dále 25 tisíc doplateků na bydlení a 3 tisíce dávek mimořádné okamžité pomoci v průměru za měsíc.

Graf 4.1 Výdaje na příspěvek na péči, dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky pro osoby se zdravotním postižením

Poznámka: V roce 2022 až 2024 jsou ve výdajích na dávky pomoci v hmotné nouzi zahrnuty výdaje na humanitární dávku.

Zdroj dat: MPSV

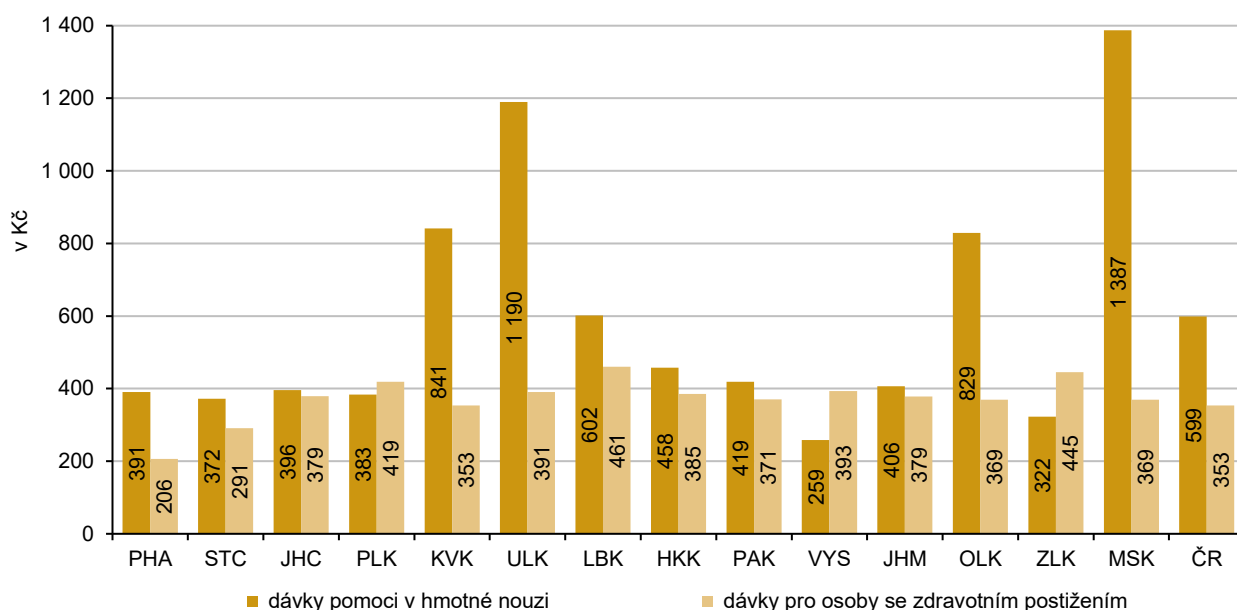
Největší výdaje na dávky hmotné nouze byly vyplaceny v Moravskoslezském a Ústeckém kraji, v těchto dvou krajích dohromady bylo měsíčně vypláceno téměř 40 % celkových výdajů na dávky pomoci v hmotné nouzi v ČR (bez humanitární dávky). Tyto dva kraje vyčnívají i v případě, že přepočteme výdaje na

⁶ Aktuální data ukazují, že většina Ukrajinců s dočasnou ochranou pracuje a jejich odvody do státního rozpočtu výrazně převyšují výdaje na pomoc těmto obyvatelům. Více viz: [Potvrzený trend v datech MPSV: Ukrajinci dál odvádějí státu víc, než kolik dostávají na pomoci](#)

dávky hmotné nouze na jednoho obyvatele daného kraje. Na každého obyvatele Moravskoslezského kraje připadaly v průměru v roce 2024 dávky pomoci v hmotné nouzi v hodnotě 1 387 Kč a v Ústeckém kraji 1 190 Kč. Nejnižší výdaje na dávky pomoci v hmotné nouzi byly v přepočtu na jednoho obyvatele v Kraji Vysočina (259 Kč).

U výdajů na dávky pro osoby se zdravotním postižením nejsou mezikrajské rozdíly tak výrazné. Lehce nadprůměrné výdaje na tyto dávky v přepočtu na jednoho obyvatele jsou evidovány v Libereckém a ve Zlínském kraji, nejnižší v hlavním městě Praze. Za celou republiku byly v průměru na jednoho obyvatele vydány dávky pro osoby se zdravotním postižením v hodnotě 353 Kč. Celkem bylo v roce 2024 v Česku měsíčně vyplaceno v průměru 267 tisíc dávek pro osoby se zdravotním postižením, přičemž z toho 266,5 tisíc tvořil příspěvek na mobilitu (opakující se dávka) a cca 500 dávek měsíčně připadlo na příspěvek na zvláštní pomůcku (jednorázová dávka). Za celý rok 2024 bylo vyplaceno 6 217 příspěvků na zvláštní pomůcku.

Graf 4.2 Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky pro osoby se zdravotním postižením – výdaje na 1 obyvatele podle kraje v roce 2024

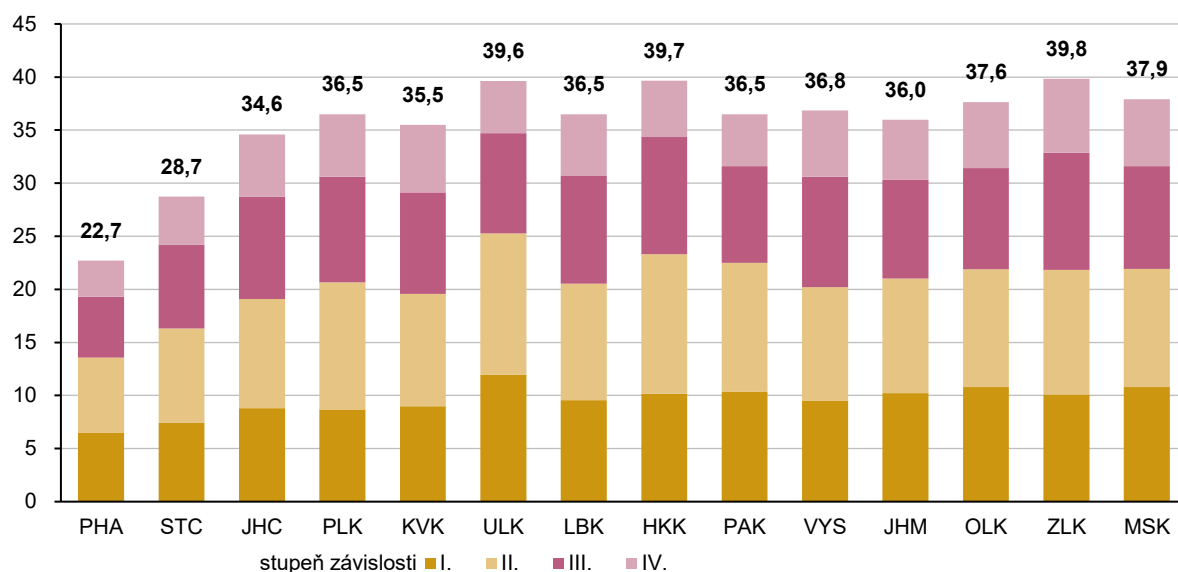
Zdroj dat: MPSV

Poznámka: Ve výdajích na dávky pomoci v hmotné nouzi zde nejsou zahrnuty výdaje na humanitární dávku

V prosinci 2024 bylo v Česku vyplaceno celkem 374 tisíc příspěvků na péči. Nejvyšší počet vyplacených dávek byl u příspěvků na péči pro II. stupeň závislosti (115 tisíc), dále pro závislost I. stupně (102 tisíc). O něco nižší je průměrný měsíční počet vyplacených příspěvků na péči pro III. stupeň závislosti (99 tisíc) a nejméně jich je pro závislost ve IV. stupni (59 tisíc).

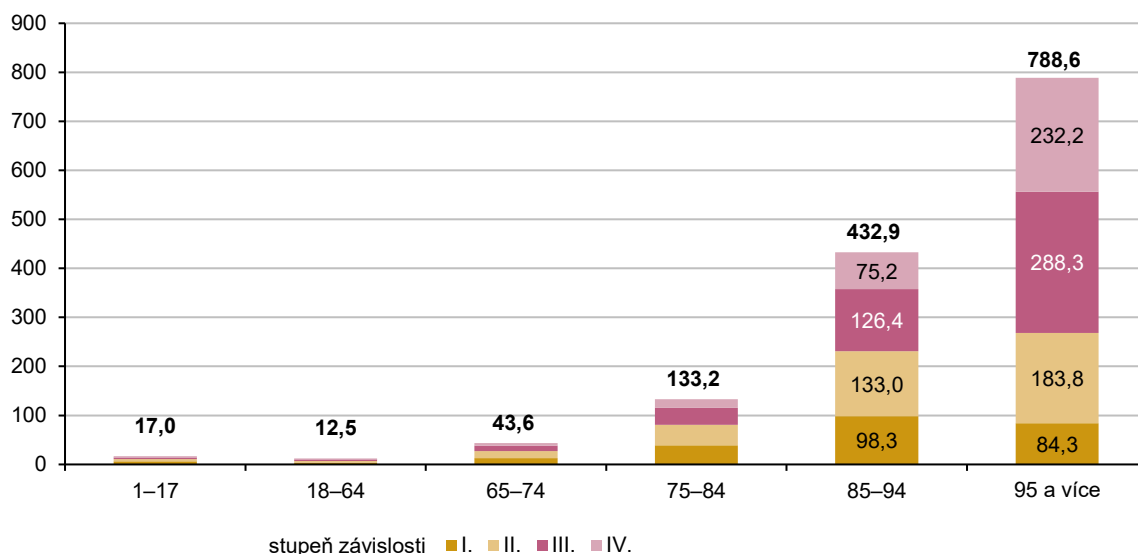
Krajem s největším počtem vyplacených příspěvků na péči v přepočtu na jednoho obyvatele byl v prosinci 2024 Zlínský kraj (40 dávek na 1 000 obyvatel), naopak nejméně příspěvků na péči v přepočtu na obyvatele bylo vypláceno v Hlavním městě Praze (23 dávek). Velký vliv na počty příspěvků na péči má pochopitelně věková struktura obyvatel, jak je patrné i z grafu 4.4. Podíl osob s příspěvkem na péči ve vyšších věkových skupinách strmě narůstá. Ve věkové skupině 85–94 let pobírá příspěvek na péči 43 % obyvatel, ve věku nad 95 let již 79 %.

Graf 4.3 Počet příjemců příspěvku na péči na 1000 obyvatel podle stupně závislosti a kraje v prosinci 2024

Zdroj dat: MPSV

Graf 4.4 Příjemci příspěvku na péči podle věku a stupně závislosti na 1 000 obyv. v prosinci 2024

Zdroj dat: MPSV

Další informace o dávkách pomoci v hmotné nouzi, dávkách pro osoby se zdravotním postižením a o příspěvku na péči jsou dostupné na internetových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí (MPSV)

<https://www.mpsv.cz/web/cz/pomoc-v-hmotne-nouzi>

<https://www.mpsv.cz/humanitarni-davka>

<https://www.mpsv.cz/zdravotni-postizeni#dsp>

<https://www.mpsv.cz/-/prispevek-na-peci>

Podrobné údaje o příspěvku na péči podle věku, pohlaví, stupně závislosti a krajů naleznete na webu ČSÚ v aplikaci [DataStat](#)